

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
NILSE WAHLA
přednesené dne 14. dubna 2016¹

Věc C-168/15

Milena Tomášová
proti
Ministerstvu spravodlivosti SR,
Pohotovosť s. r. o.

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Okresným soudem Prešov (Okresní soud v Prešově, Slovensko)]

„Řízení o předběžné otázce — Ochrana spotřebitelů — Zneužívající klauzule ve spotřebitelských smlouvách — Směrnice 93/13/EHS — Smlouva o spotřebitelském úvěru — Nucený výkon rozhodčího nálezu — Neposouzení zneužívající povahy klauzulí obsažených ve smlouvě ze strany soudu příslušného pro vykonávací řízení — Odpovědnost členského státu za škody způsobené jednotlivcům z důvodu porušení unijního práva v důsledku rozhodnutí vnitrostátního soudu — Podmínky založení — Existence dostatečně závažného porušení unijního práva“

I – Úvod do problematiky věci v původním řízení, skutkový základ sporu ve věci v původním řízení a předběžné otázky

1. Skutečnost, že je v unijním právu zakotvena povinnost vnitrostátního soudu uplatnit i bez návrhu existenci zneužívající klauzule ve smlouvě, která zavazuje spotřebitele vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, jestliže má daný soud k dispozici právní a skutkové okolnosti nezbytné k tomuto účelu podle směrnice 93/13/EHS², představuje značný pokrok v ochraně spotřebitelů.
2. V této věci je Soudní dvůr vyzván, aby určil, zda efektivita směrnice 93/13 nutně znamená, že je založena mimosmluvní odpovědnost členského státu z důvodu, že vnitrostátní soud neprovedl – v rámci konkrétního nuceného výkonu rozhodnutí – i bez návrhu posouzení zneužívající klauzule obsažené ve spotřebitelské smlouvě. Vyvstává obecnější otázka, zda a za jakých podmínek může být skutečnost, že vnitrostátní soudy neznají svou povinnost posoudit i bez návrhu existenci zneužívající klauzule ve smlouvě, která zavazuje spotřebitele vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, postihována založením odpovědnosti dotčeného členského státu.
3. Základem této věci je spor mezi Milenou Tomášovou a žalovanými, kterými jsou Ministerstvo spravodlivosti SR (Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky) a společnost Pohotovosť s. r. o., ve věci výkonu rozhodčího nálezu, jímž bylo M. Tomášové uloženo uhradit peněžní částky v souvislosti s uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru.

¹ — Původní jazyk: francouzština.

² — Směrnice Rady ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebních smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288).

4. Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že Milena Tomášová je starobní důchodkyně, jejímž jediným příjmem je důchod ve výši 347 eur. V roce 2007 uzavřela smlouvu o spotřebitelském úvěru se společností Pohotovosť, u níž si na základě smlouvy vypůjčila 232 eura.

5. Tato smlouva měla formu adhezní smlouvy obsahující rozhodčí doložku stanovící povinnost souhlasit s tím, že spory související se smlouvou řeší rozhodčí soud, jehož sídlo se nachází ve vzdálenosti více než 400 km od bydliště M. Tomášové. Podle uvedené smlouvy byl dále úrok z prodlení 91,25 % ročně. Předmětná smlouva navíc neuváděla roční procentní sazbu nákladů.

6. Milena Tomášová se zpozdila se splácením úvěru, a jelikož nemohla uhradit uvedené úroky z prodlení, vzala si u společnosti Pohotovosť další úvěr ve výši 232,36 eura.

7. Stálý rozhodcovský soud (Stálý rozhodčí soud) uložil nálezy ze dne 9. dubna a 15. května 2008 M. Tomášové povinnost zaplatit společnosti Pohotovosť několik částek z důvodu nesplacení předmětných úvěrů, úroky z prodlení a náklady řízení.

8. Poté, co tyto nálezy nabyly právní moci a staly se vykonatelnými, společnost Pohotovosť podala ve dnech 13. a 27. října 2008 návrhy na výkon exekuce k Okresnímu soudu Prešov (Okresní soud v Prešově, Slovensko), který jim vyhověl rozhodnutími ze dnů 15. a 16. prosince 2008.

9. Podle předkládacího rozhodnutí exekuční řízení v době podání této žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce stále probíhala.

10. Dne 9. července 2010 M. Tomášová podala žádost, aby jí Ministerstvo spravedlnosti Slovenské republiky zaplatilo náhradu ve výši 2 000 eur za škodu, která podle ní vyplývá z porušení unijního práva, jehož se dopustil Okresní soud Prešov (Okresní soud v Prešově), neboť tento soud v rámci uvedených řízení vyhověl návrhům na výkon exekuce, jež byly založeny na rozhodčí doložce zneužívajícího charakteru a jejichž předmětem bylo vymožení částek na základě zneužívající smluvní klauzule.

11. Okresní soud Prešov (Okresní soud v Prešově) rozsudkem ze dne 22. října 2010 zamítl žádost M. Tomášové jako bezdůvodnou z toho důvodu, že žalobkyně nevyužila všechny dostupné právní prostředky, že exekuční řízení nebylo dosud pravomocně skončeno, a nelze tedy ještě hovořit o škodě, takže uvedená žádost byla podána předčasně.

12. Milena Tomášová se proti tomuto rozsudku odvolala.

13. Krajský soud v Prešove (Krajský soud v Prešově, Slovensko) usnesením ze dne 31. ledna 2012 rozsudek zrušil a věc vrátil Okresnímu soudu Prešov (Okresní soud v Prešově). Měl za to, že argumentace, kterou Okresní soud Prešov (Okresní soud v Prešově) uvedl, aby odůvodnil zamítnutí žádosti o náhradu škody, kterou podala M. Tomášová, neobstojí.

14. Za těchto podmínek se Okresní soud Prešov (Okresní soud v Prešově) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Jedná se o závažné porušení práva Evropské unie, pokud se v rámci exekuce vedené na základě rozhodčího nálezu vymůže plnění ze zneužívající klauzule v rozporu s judikaturou Soudního dvora Evropské unie?

2) Může vzniknout odpovědnost členského státu za porušení unijního práva v případě, že účastník řízení ještě nevyužil všechny právní prostředky, jež mu poskytuje právo členského státu v řízení o výkonu rozhodnutí; s ohledem na skutkový stav věci, může v tomto případě vzniknout tato odpovědnost členského státu před samotným ukončením řízení o výkonu rozhodnutí a před vyčerpáním možnosti žalobkyně požadovat vydání bezdůvodného obohacení?

- 3) V případě, že ano, je dostatečně jasným a závažným porušením unijního práva jednání orgánu, které popisuje žalobkyně, s ohledem na daný skutkový stav, a zejména vzhledem k absolutní nečinnosti žalobkyně a k nevyčerpání všech právních prostředků nápravy poskytovaných právem členského státu?
- 4) Pokud jde v tomto případě o dostatečně závažné porušení unijního práva, je žalobkyní uplatňovaná částka škodou, za kterou nese odpovědnost členský stát; lze škodu v tomto pojetí ztotožňovat s vymoženou pohledávkou, která je bezdůvodným obohacením?
- 5) Má vydání bezdůvodného obohacení, jako právní prostředek nápravy, přednost před náhradou škody?“

15. Písemná vyjádření podala slovenská vláda, česká vláda a Evropská komise.

16. Dne 18. prosince 2015 zaslal Soudní dvůr předkládajícímu soudu žádost o vysvětlení podle článku 101 jednacího řádu Soudního dvora. V této žádosti byl předkládající soud vyzván, aby upřesnil, zda a za jakých podmínek byl povolán k tomu, aby rozhodoval v posledním stupni v exekučním řízení ve sporu ve věci v původním řízení. Soud na tuto výzvu odpověděl dopisem, který Soudní dvůr obdržel dne 16. února 2016.

II – Analýza

17. Tato věc se týká podmínek založení odpovědnosti členského státu vzhledem k žádosti o náhradu škod způsobených jednotlivcům porušením unijního práva, které lze přičítat vnitrostátnímu soudu. Položené otázky vycházejí z konkrétních souvislostí sporu týkajícího se nuceného výkonu rozhodčího nálezu, na jehož počátku stojí uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru, která údajně obsahuje zneužívající klauzule ve smyslu směrnice 93/13.

18. Podstatou první a třetí otázky předkládajícího soudu, které je podle mne třeba zkoumat společně, je, zda a za jakých podmínek je porušení unijního práva, které je důsledkem rozhodnutí soudu přijatého v řízení o nuceném výkonu na základě rozhodčího nálezu, kterým bylo vyhověno žalobě na vymožení částek na základě klauzule, jež musí být považována za zneužívající, „dostatečně závažným“ porušením, které může vyvolat mimosmluvní odpovědnost členského státu. V této souvislosti se předkládající soud táže, zda okolnost, že toto exekuční řízení není ukončeno, že osoba, jíž se toto řízení týká, vykazuje absolutní nečinnost a nevyužila všechny dostupné právní prostředky, jako například žalobu na vydání bezdůvodného obohacení, které má k dispozici v dotčeném právním řádu, má v tomto ohledu nějaký vliv.

19. Čtvrtá a pátá otázka se týká rozsahu případné žádosti o nápravu škody způsobené nečinností vnitrostátního soudu, která spočívá v tom, že vnitrostátní soud neposoudil zneužívající charakter klauzulí předmětné smlouvy, a jejího skloubení s dalšími prostředky občanskoprávní povahy.

A – K prvním třem předběžným otázkám: okamžik a podmínky založení odpovědnosti státu za skutečnost, že vnitrostátní soud nesplnil v rámci nuceného výkonu rozhodnutí svou povinnost zabývat se i bez návrhu existencí zneužívající klauzule podle směrnice 93/13

20. První, druhá a třetí předběžná otázka mne v zásadě vedou k tomu, abych se zabýval tím, zda skutečnost, že vnitrostátní soud pověřený výkonem neposoudil i bez návrhu, zda klauzule předmětné smlouvy o spotřebitelském úvěru ve věci v původním řízení mají zneužívající charakter – a následně je v rámci sporného exekučního řízení nevyloučil – může vést k založení mimosmluvní odpovědnosti dotčeného členského státu.

21. Tato problematika se podle mého názoru týká dvou aspektů, kterým se budu postupně věnovat.
22. První aspekt se týká toho, zda v takové situaci, jaká nastala v tomto případě, může být mimosmluvní odpovědnost členského státu za porušení unijního práva založena v důsledku jednání nebo zanedbání povinnosti vnitrostátním soudem, u něhož je podle všeho vyloučené, že by mohl rozhodovat v posledním stupni.
23. Druhý aspekt se týká otázky, zda a případně za jakých podmínek může být skutečnost, že nebyla vzata v úvahu a vyloučena existence zneužívající klauzule, kvalifikována jako „dostatečně závažné porušení“ unijní právní normy, jíž jsou přiznána práva jednotlivcům.
1. K prvnímu aspektu: může být odpovědnost vnitrostátního soudu za nucený výkon rozhodnutí založena před ukončením exekučního řízení a přesto, že předpokládaný poškozený účastník řízení nevyužil všechny dostupné právní prostředky?
24. V tomto případě podle všeho z předběžných otázek vyplývá, že věc v původním řízení se týká situace, v níž není předkládající soud povolán, aby rozhodoval v posledním stupni. Tyto otázky mají zřejmě smysl pouze v případě, kdy je třeba mít za to, že sporné exekuční řízení nebylo pravomocně skončeno. Podle toho, jak rozumím spis, dosud zřejmě nebylo ve věci žalobkyně v původním řízení vydáno závazné pravomocné rozhodnutí a žalobkyně zjevně podala žádost o náhradu škody, kterou údajně utrpěla v důsledku rozhodnutí soudu, proti kterému lze podat řádný opravný prostředek.
25. Ze spisu předaného Soudnímu dvoru však jasně nevyplývá, zda Okresný soud Prešov (Okresní soud v Prešově) rozhoduje v předmětném sporu jako soud posledního stupně.
26. Předkládající soud neposkytl ve své korespondenci navazující na žádost Soudního dvora o vysvětlení odpovědi, která by tyto aspekty vyjasnila. Z platného vnitrostátního práva vyplývá, že proti usnesení soudu, jímž se zamítá žádost o udělení pověření k výkonu exekuce, může být podáno odvolání³. Stejně tak proti rozhodnutí, jímž se vyhovuje námitkám dlužníka, lze podat odvolání⁴. Z toho vyplývá, jak upřesnila slovenská vláda, že na základě okolností v předmětné věci soud příslušný k výkonu rozhodnutí, jehož řízení je předmětem tohoto sporu, může, ale nutně nemusí být⁵ soudem, který rozhoduje v posledním stupni.
27. Tuto poslední úvahu považuji nicméně za ústřední bod problematiky týkající se založení odpovědnosti členských států za pochybení, jehož se dopustily příslušné soudy v rámci jejich právního řádu.
28. Zajisté platí, že zásada odpovědnosti členských států za škody způsobené jednotlivcům z důvodu porušení unijního práva, která je zakotvena počínaje rozsudkem Francovich a další⁶ a podmínky jejího vzniku byly upřesněny rozsudkem Brasserie du pêcheur a Factortame⁷, je platná pro *jakékoli porušení unijního práva* členským státem, a to *bez ohledu na orgán členského státu*, jehož jednáním nebo opomenutím bylo porušení způsobeno⁸.

3 — Viz § 44 a § 45 zákona č. 233/1995 Z.z., o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti a o zmene a doplnení ďalších zákonov (zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně a doplnění dalších zákonů).

4 — Viz § 50 výše uvedeného zákona a § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok (občanský soudní řád).

5 — Viz v tomto ohledu výše uvedený rozsudek, který vydal Okresný soud Prešov (Okresní soud v Prešově) dne 22. října 2010 (viz bod 11 tohoto stanoviska), jímž se zamítá žádost o náhradu škody podaná žalobkyní ve věci v původním řízení jako předčasná, zejména z toho důvodu, že žalobkyně nevyužila všechny dostupné právní prostředky, jako například návrh na zrušení sporného rozhodčího nálezů.

6 — Rozsudek ze dne 19. listopadu 1991 (C-6/90 a C-9/90, EU:C:1991:428, body 31 až 37).

7 — Rozsudek ze dne 5. března 1996 (C-46/93 a C-48/93, EU:C:1996:79, bod 74).

8 — Viz zejména rozsudek ze dne 5. března 1996, Brasserie du pêcheur a Factortame (C-46/93 a C-48/93, EU:C:1996:79, bod 34).

29. Soudní dvůr v této souvislosti zdůraznil v rozsudku Köbler⁹, že tuto zásadu lze za určitých podmínek rovněž použít tehdy, jestliže porušení unijního práva vyplývá z rozhodnutí vnitrostátního soudu.

30. Nelze tedy *a priori* obecně vyloučit, aby byla založena odpovědnost státu za porušení unijního práva, které vyplývá z jednání nebo z opomenutí vnitrostátního soudu, a to bez ohledu na jeho povahu nebo na jeho postavení v příslušné organizační struktuře soudů.

31. Ačkoli je teoreticky jakékoli rozhodnutí vnitrostátního soudu, kterým je porušeno unijní právo, potenciálně takové povahy, že by mohla být založena odpovědnost státu, není vždy ve všech případech dostatečné, aby byla tato odpovědnost založena.

32. V případě, že k tomuto jednání nebo k tomuto opomenutí dojde při výkonu funkce soudu a že může být na základě procesních pravidel platných na vnitrostátní úrovni prohlášeno v řízení o odvolání nebo o kasačním opravném prostředku proti spornému rozhodnutí za protiprávní, je v konečném důsledku jednáním nebo opomenutím státu, kterým je porušeno unijní právo, rozhodnutí soudu, který rozhoduje v posledním stupni.

33. Z rozsudku ze dne 30. září 2003, Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513) a z judikatury následující po tomto rozsudku¹⁰ jasně vyplývá, že v takové situaci je tato zásada zřejmě platná pouze vůči soudům rozhodujícím v posledním stupni.

34. V tomto zásadním rozsudku se Soudní dvůr opíral zejména o zásadní úlohu, kterou hraje soudní moc při ochraně práv, která pro jednotlivce vyplývají z unijních pravidel, a o okolnost, že soud, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky, je již svým vymezením posledním stupněm, v němž mohou jednotlivci uplatnit práva, která jim unijní právo přiznává, a vyvodil, že ochrana těchto práv by byla oslabena – a plná účinnost unijních pravidel přiznávajících podobná práva by byla zpochybněna – kdyby bylo vyloučeno, aby jednotlivci mohli za určitých podmínek obdržet náhradu škody, jsou-li jejich práva poškozena porušením unijního práva v důsledku rozhodnutí soudu členského státu, *jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky*¹¹.

35. Ve stejném smyslu Soudní dvůr v rozsudku Traghetti del Mediterraneo¹² jasně uvedl, že s ohledem na zvláštnost soudní funkce a na legitimní požadavky právní jistoty není zajisté odpovědnost státu v takovém případě neomezená. Podle tohoto rozsudku „tato odpovědnost může být založena pouze ve výjimečném případě, *kdy vnitrostátní soud [rozhoduje] v poslední instanci*“¹³.

36. V poslední době, v rozsudku Târşia¹⁴, zaujal Soudní dvůr stanovisko, že právě z důvodu, že soudní rozhodnutí, kterým bylo uloženo D. C. Târşiovi zaplacení daně – která byla později v podstatě prohlášena za neslučitelnou s unijním právem – bylo již rozhodnutím konečným, musí být zvážena možnost založit odpovědnost státu, aby se dotyčná osoba domohla právní ochrany svých práv.

9 — Rozsudek ze dne 30. září 2003 (C-224/01, EU:C:2003:513, body 33 až 36).

10 — Viz rozsudky ze dne 13. června 2006, Traghetti del Mediterraneo (C-173/03, EU:C:2006:391, bod 31); ze dne 24. listopadu 2011, Komise v. Itálie (C-379/10, EU:C:2011:775); ze dne 9. září 2015, Ferreira da Silva e Brito a další (C-160/14, EU:C:2015:565, bod 47), a ze dne 6. října 2015, Târşia (C-69/14, EU:C:2015:662, bod 40).

11 — Rozsudek ze dne 30. září 2003, Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513, body 33 až 36).

12 — Rozsudek ze dne 13. června 2006 (C-173/03, EU:C:2006:391, bod 32).

13 — Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska.

14 — Rozsudek ze dne 6. října 2015 (C-69/14, EU:C:2015:662, bod 40).

37. Přestože by mohly být vedeny určité teoretické debaty o tom, zda toto založení odpovědnosti státu může být případně důsledkem rozhodnutí vnitrostátních soudů, které nutně nerozhodují v posledním stupni¹⁵, mám za to, že z již ustálené judikatury Soudního dvora vyplývá, že založení této odpovědnosti je jasně omezeno na opomenutí vnitrostátních soudů, jejichž rozhodnutí nemohou být napadena řádným opravným prostředkem.

38. Inovace zavedená rozsudkem Köbler¹⁶, která vyplývá z *extenzivní a jednotné* koncepce, kterou Soudní dvůr uplatňuje na pojem „stát“ v souvislosti se založením mimosmluvní odpovědnosti z důvodu porušení unijního práva, měla totiž v tomto případě smysl pouze proto, že existovalo rozhodnutí vnitrostátního soudu rozhodujícího v posledním stupni, což však neznamená, že se nutně musí jednat o nejvyšší soud.

39. Tato úvaha podle mého mínění z tohoto rozsudku vyplývá zcela jednoznačně. V tomto rozsudku totiž Soudní dvůr podle mne trval na konečné povaze rozhodnutí soudů rozhodujících v posledním stupni. Soudní dvůr v tomto ohledu zdůraznil, „že [vnitrostátní] soud, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky, je již svým vymezením posledním stupněm, v němž mohou jednotlivci uplatnit práva, která jim právo Společenství přiznává“ a že „porušení těchto práv rozhodnutím takového soudu, jež se stalo konečným, nemůže být v zásadě předmětem nápravy, nemohou být jednotlivci zbaveni možnosti namítat odpovědnost státu, aby se tímto postupem domohli právní ochrany svých práv¹⁷“.

40. Mám za to, že tento závěr navíc zajišťuje určitou rovnováhu mezi nezbytností účinně zaručit práva, jež pro jednotlivce vyplývají z unijního práva, na jedné straně a zvláštnostmi, které jsou typické pro činnost soudních orgánů v každém členském státě, na druhé straně, stejně jako obtížemi, s nimiž se mohou setkat vnitrostátní soudy při výkonu funkce soudu.

41. Jinak řečeno, o porušení unijního práva, které může založit odpovědnost státu z důvodu škody způsobené soudním rozhodnutím, se jedná pouze v situaci, která znamená neúspěch soudnictví jako celku, tedy v případě, kdy soud rozhodující v posledním stupni nebyl schopen zaručit účinnou ochranu práva přiznaného unijním právem. Co se týče otázky nesplnění povinnosti státu v důsledku pochybení soudu, je podle mne nezbytné, aby existovalo pravomocně vydané soudní rozhodnutí, které může zachovat právní situaci dotyčných osob do budoucna v nezměněné podobě¹⁸.

42. Jak o tom podle mého názoru svědčí judikatura Soudního dvora¹⁹, jeví se mi tento závěr jako platný jak pro situaci, kdy předkládající soud nesplnil svou povinnost podat žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, kterou mají podle třetího odstavce článku 267 SFEU soudy, jejichž rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, jestliže mají pochybnosti o výkladu

15 — Viz zejména Beutler, B., „State Liability for Breaches of Community Law by National Courts: Is the Requirement of a Manifest Infringement of the Applicable Law an Insurmountable Obstacle“ *Common Market Law Review* 46, 2009, č. 3, s. 773 až 804 (zejména s. 789), a Huglo, J.-G., „La responsabilité des États membres du fait des violations du droit communautaire commises par les juridictions nationales: un autre regard“, *Gazette du Palais*, 12. června 2004, I Jur., s. 34.

16 — Rozsudek ze dne 30. září 2003 (C-224/01, EU:C:2003:513).

17 — Rozsudek ze dne 30. září 2003, Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513, bod 34).

18 — Stejně jako se vyjádřil generální advokát L. A. Geelhoed ve svém stanovisku ve věci Komise v. Itálie (C-129/00, EU:C:2003:319, bod 63), s ohledem na to, co je základem struktury článku 234 ES (nyní článku 267 SFEU) v souvislosti s povinností podat žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, jde o to, že jednotlivá rozhodnutí nižších vnitrostátních soudů, která chybně uplatňují unijní právo, mohou být opravena ještě v rámci vnitrostátní hierarchie soudů. I kdyby k této opravě nedošlo, nepoškodí nutně jedno chybné rozhodnutí nižšího soudu užitečný účinek dotčeného ustanovení v členském státě. Takové důsledky jsou naopak zjevně pravděpodobné v případě vnitrostátní judikatury nejvyššího vnitrostátního soudu, která je v rozporu s unijním právem a nižší soudy ji budou považovat ve vnitrostátním právním řádu za autoritativní.

19 — Ve věcech, v nichž byly vydány rozsudky ze dne 13. června 2006, Traghetti del Mediterraneo (C-173/03, EU:C:2006:391), a ze dne 24. listopadu 2011, Komise v. Itálie (C-379/10, EU:C:2011:775), spočívalo pochybení vyčítané vnitrostátnímu soudu rozhodujícímu v posledním stupni ve způsobu, jakým tento soud vyložil právní pravidla.

unijního práva, tak pro případ, kdy je zpochybněno dodržování unijního hmotného práva, kterým je například soudům uložena na základě efektivity směrnice 93/13, zejména jejího čl. 6 odst. 1, povinnost posoudit zneužívající povahu klauzulí obsažených ve smlouvách o spotřebitelském úvěru a případně je vyloučit.

43. Mohou nezbytnost přiznat spotřebitelům, tedy subjektům, které jsou tradičně považovány za zranitelné, zvláštní ochranu, jakož i kogentní status, jaký Soudní dvůr přiznává normám zajišťujícím ochranu spotřebitelů podle směrnice 93/13²⁰, změnit tento závěr nebo jej zmírnit s přihlédnutím k omezením, která platí pro zásadu procesní autonomie, pokud jde o konkrétní podmínky založení odpovědnosti státu?

44. Mám za to, že nikoli.

45. Efektivita směrnice 93/13 je podle mého mínění zajištěna tím, že vnitrostátní soud má možnost, nebo v některých případech dokonce povinnost, zabývat se zneužívající povahou a soud rozhodující v posledním stupni má možnost zrušit rozhodnutí přijaté v důsledku nesplnění této povinnosti. Uvažovat o vzniku mimosmluvní odpovědnosti státu ve všech případech, v nichž je tvrzeno, že soud – bez ohledu na své postavení v systému vnitrostátních soudů a na stupeň řízení, ve kterém jedná – nesplnil povinnost posoudit zneužívající povahu klauzule obsažené ve smlouvě, která zavazuje spotřebitele vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, a v určitých případech ji vyloučit, by podle mého názoru bylo již za hranicí nepřiměřenosti.

46. Nicméně ačkoli zásada efektivity tedy není zpochybněna, mohlo by tomu být jinak u zásady rovnocennosti²¹. Jsou-li totiž podmínky založení odpovědnosti stanovené Soudním dvorem nezbytné a dostačující, aby jednotlivcům vzniklo právo na náhradu škody, nelze vyloučit, že odpovědnost státu může být na základě vnitrostátního práva založena za méně omezujících podmínek. V případě, že si lze na základě vnitrostátního práva představit založení odpovědnosti soudů, proti jejichž rozhodnutím lze podat řádný opravný prostředek, za porušení platných vnitrostátních právních pravidel, měla by tato možnost být za stejných podmínek otevřena rovněž pro případ, kdy vnitrostátní soud porušil práva, jež pro jednotlivce vyplývají z unijního práva, a zejména ta, která vyplývají ze směrnice 93/13.

47. Ze všech těchto úvah vyplývá, že s výhradou dodržování zásady rovnocennosti unijní právo samo neukládá členskému státu povinnost nahradit škodu vyplývající z rozhodnutí soudu, proti kterému lze ještě podat řádný opravný prostředek.

48. Závěrem lze konstatovat, že odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením unijního práva, jehož se dopustil vnitrostátní soud, lze založit pouze ve výjimečném případě, kdy tento soud rozhoduje v posledním stupni, což musí předkládající soud v případě sporu v původním řízení ověřit s přihlédnutím ke zvláštním okolnostem tohoto sporu.

49. Za předpokladu, že předkládající soud musí být v rámci původního řízení považován za soud rozhodující v posledním stupni, vyvstává ještě otázka, do jaké míry tento soud dostatečně závažně porušil právní pravidlo, jež přiznává práva jednotlivcům.

20 — Viz rozsudek ze dne 4. června 2015, Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, bod 56).

21 — V tomto ohledu chci zdůraznit, že právě na základě zásady rovnocennosti byla v rozsudku ze dne 6. října 2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, body 49 až 59), zakotvena povinnost vnitrostátního soudu, k němuž byla podána žaloba na nucený výkon rozhodčího nálezů, který nabyl právní moci, posoudit zneužívající charakter rozhodčí doložky obsažené ve smlouvě uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem.

2. K druhému aspektu: za jakých podmínek může být neposouzení existence zneužívajících klauzulí ve smlouvách uzavřených se spotřebiteli, a případně jejich nevyločení, kvalifikováno jako dostatečně závažné porušení pravidla unijního práva, jež přiznává práva jednotlivcům?

50. Co se týče podmínek založení odpovědnosti členského státu z důvodu porušení unijního práva, Soudní dvůr opakovaně rozhodl, že poškození jednotlivci mají nárok na náhradu utrpěné škody, jsou-li splněny tři podmínky, tedy že porušené pravidlo unijního práva jim přiznává práva, že porušení tohoto pravidla je dostatečně závažné a že existuje přímá příčinná souvislost mezi tímto porušením a škodou, kterou utrpěli tito jednotlivci²². Odpovědnost členského státu za škody způsobené rozhodnutím vnitrostátního soudu, proti kterému nelze podat opravné prostředky a jež porušuje pravidlo unijního práva, se řídí stejnými podmínkami²³.

51. Uplatnění podmínek umožňujících stanovit odpovědnost členských států za škody způsobené jednotlivcům v důsledku porušení unijního práva musí být v zásadě prováděno vnitrostátními soudy v souladu s pokyny poskytnutými Soudním dvorem za účelem uplatnění těchto podmínek²⁴.

52. Tyto pokyny lze shrnout následujícím způsobem.

53. Zaprvé je třeba přezkoumat, zda je předmětem tohoto článku přiznání práv jednotlivcům. Téměř nepochybně o tom, že na základě ustanovení směrnice 93/13 a povinností, které jsou ukládány vnitrostátním soudům, aby byla zajištěna jejich plná efektivita, vznikají jednotlivcům práva, která musí vnitrostátní soudy chránit.

54. Zadruhé, pokud jde o podmínku týkající se existence „zjevného“ porušení, je stejně tak ustálené, že s ohledem na zvláštní povahu funkce soudu a na legitimní požadavky právní jistoty není odpovědnost státu za škody způsobené jednotlivcům v důsledku porušení unijního práva rozhodnutím vnitrostátního soudu neomezená. Kromě výše připomenuté skutečnosti, že tuto odpovědnost lze založit pouze ve výjimečném případě, kdy příslušný vnitrostátní soud rozhoduje v posledním stupni, je třeba posoudit, zda tento soud zjevným způsobem porušil použitelné právo²⁵.

55. A jak je to s povinností vnitrostátního soudu uplatnit i bez návrhu existenci zneužívající klauzule ve smlouvě uzavřené mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem?

56. Připomínám, že systém ochrany zavedený směrnicí 93/13 spočívá na myšlence, že spotřebitel se nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, co se týče jak vyjednávací pozice, tak úrovně informovanosti, což jej vede k tomu, že přistoupí na podmínky předem vyhotovené prodávajícím nebo poskytovatelem, ačkoli nemůže ovlivnit jejich obsah²⁶.

22 — Viz zejména rozsudky ze dne 5. března 1996, Brasserie du pêcheur a Factortame (C-46/93 a C-48/93, EU:C:1996:79, bod 51); ze dne 30. září 2003, Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513, bod 51); ze dne 6. prosince 2006, Test Claimants in the FII Group Litigation (C-446/04, EU:C:2006:774, bod 209); ze dne 25. listopadu 2010, Fuß (C-429/09, EU:C:2010:717, bod 47), a ze dne 14. března 2013, Leth (C-420/11, EU:C:2013:166, bod 41).

23 — Viz rozsudek ze dne 30. září 2003, Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513, bod 52).

24 — Viz rozsudek ze dne 30. září 2003, Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513, bod 100); ze dne 6. prosince 2006, Test Claimants in the FII Group Litigation (C-446/04, EU:C:2006:774, bod 210), a ze dne 25. listopadu 2010, Fuß (C-429/09, EU:C:2010:717, bod 48).

25 — Viz rozsudky ze dne 30. září 2003, Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513, bod 53), a ze dne 13. června 2006, Traghetti del Mediterraneo (C-173/03, EU:C:2006:391, body 32 a 42).

26 — Rozsudky ze dne 27. června 2000, Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (C-240/98 až C-244/98, EU:C:2000:346, bod 25), a ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, bod 25).

57. Vzhledem k takovému nerovnému postavení čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví, že zneužívající klauzule nejsou pro spotřebitele závazné. Jak vyplývá z judikatury, jedná se o kogentní ustanovení, které směřuje k nahrazení formální rovnováhy, kterou smlouva nastoluje mezi právy a povinnostmi smluvních stran, rovnováhou skutečnou, která může obnovit rovnost mezi těmito smluvními stranami²⁷.

58. Soudní dvůr za účelem zajištění ochrany stanovené směrnicí 93/13 několikrát rovněž zdůraznil, že takové nerovné postavení mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem může být narovnáno pouze pozitivním zásahem, vnějším ve vztahu k samotným smluvním stranám²⁸.

59. Soudní dvůr ve světle těchto zásad zaujal stanovisko, že vnitrostátní soud musí posuzovat zneužívající povahu smluvní klauzule i bez návrhu²⁹.

60. K otázce, zda se soud tím, že za takových okolností, jaké nastaly ve věci v původním řízení, neprovedl posouzení zneužívající povahy klauzule obsažené ve smlouvě o spotřebitelském úvěru, dopustil „dostatečně závažného porušení unijního práva“, je třeba uvést, že na základě judikatury³⁰ existuje několik relevantních skutečností, které mohou snad rozdělit do dvou kategorií.

61. První kategorie se týká obecné míry jasnosti a přesnosti porušeného pravidla, což znamená případně zjistit, zda existuje jasná judikatura Soudního dvora k otázce předložené vnitrostátnímu soudu. Druhá kategorie se týká veškerých okolností zvláštní povahy, které jsou typické pro situaci v tomto případě, jako je diskreční pravomoc, kterou ponechává porušené pravidlo na vnitrostátních orgánech, zřejmá, úmyslná nebo omluvitelná povaha údajného porušení a všechny skutkové a právní otázky, které vnitrostátnímu soudu sdělili především účastníci řízení. K tomuto druhému aspektu Soudní dvůr uvedl, že vnitrostátní soud, jemuž je předložena žaloba na náhradu škody, musí vzít v úvahu všechny okolnosti, jimiž se vyznačuje situace, jež mu byla předložena³¹.

62. Zprvce, pokud jde o otázku, zda je porušené pravidlo dostatečně jasné a přesné, je nesporné, že porušení unijního práva je zjevně závažné, jestliže přetrvávalo i přes vydání rozsudku určujícího vytýkané nesplnění povinnosti, rozsudku v řízení o předběžné otázce nebo i přes ustálenou judikaturu Soudního dvora v dané oblasti, z nichž vyplývá protiprávní povaha dotčeného jednání³².

63. Jelikož se v daném případě jedná o povinnost soudu provádějícího nucený výkon rozhodčího nálezu posoudit zneužívající povahu smluvní klauzule, jsem toho názoru, že toto pravidlo, které judikatorně stanovil Soudní dvůr, se k datu, k němuž rozhodnutí o povolení nuceného výkonu rozhodnutí dotčeného ve věci v původním řízení, nutně nevyznačovalo požadovaným stupněm jasnosti a přesnosti. Zejména není zjevně možno dospět k závěru, že toto pravidlo v době vydání příslušných soudních rozhodnutí ze dne 15. a 16. prosince 2008 ve věci v původním řízení jasně vyplývalo z judikatury.

64. K tomuto závěru mne vedou dva hlavní důvody.

27 — Rozsudky ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, bod 36), a ze dne 4. června 2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, bod 25).

28 — Viz rozsudky ze dne 27. června 2000, Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (C-240/98 až C-244/98, EU:C:2000:346, bod 27); ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, bod 26); ze dne 6. října 2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, bod 31), a ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, bod 41).

29 — Viz zejména rozsudky ze dne 4. června 2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, bod 32), a ze dne 6. října 2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, bod 32).

30 — Viz rozsudky ze dne 30. září 2003, Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513, body 53 až 55), a ze dne 13. června 2003, Traghetti del Mediterraneo (C-173/03, EU:C:2006:391, bod 32).

31 — Viz rozsudek ze dne 30. září 2003, Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513, bod 54).

32 — V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. prosince 2006, Test Claimants in the FII Group Litigation (C-446/04, EU:C:2006:774, bod 214 a citovaná judikatura).

65. Zprvce mám za to, že Soudní dvůr, kterému byly předloženy žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se výkladu ustanovení směrnice 93/13 vyplývající ze sporů velmi různorodé povahy, stále ještě nedal jednoznačnou odpověď na otázku, zda vnitrostátní soud „musí“ nebo „může“ posoudit klauzuli, kterou považuje za zneužívající, a v případě že ano, zda ji může nebo musí vyloučit. Přestože se nejnovější judikatura nesporně vyjadřuje ve prospěch povinnosti soudu posoudit zneužívající charakter klauzule za určitých okolností³³ a případně z toho vyvodit veškeré důsledky, nebylo tomu tak vždy. Formulace, které použil Soudní dvůr, byly po dlouhou dobu poznačeny nejednoznačností, která se nejčastěji vysvětluje okolnostmi vlastními každému jednotlivému případu³⁴.

66. Jinak v mnoha věcech šlo jen o povinnost soudu posoudit zneužívající charakter klauzulí, které mu byly předloženy za zvláštních okolností. Podle již ustálené formulace má vnitrostátní soud povinnost posuzovat zneužívající charakter smluvní klauzule spadající do působnosti směrnice 93/13 i bez návrhu a odstraňovat tak nerovnováhu, která existuje mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem, *pokud má za tímto účelem k dispozici nezbytné informace o právním a skutkovém stavu*³⁵.

67. Zadruhé je toto zakotvení „povinnosti“ ještě méně zřejmé, jestliže se jedná o řízení o nuceném výkonu rozhodnutí, jako ve věci v původním řízení, které často zahrnuje okrajový³⁶, ba dokonce až neexistující³⁷ zásah příslušného vnitrostátního soudu. Jak už jsem měl příležitost zmínit, není v těchto řízeních, která probíhají podle zjednodušeného schématu, neobvyklé, že soud není informován o všech relevantních skutkových a právních okolnostech.

68. Je totiž třeba zdůraznit, že takovou situaci, jako je situace ve věci v původním řízení, se Soudní dvůr zabýval teprve v usnesení Pohotovost³⁸ a rozhodl mimo jiné, že pokud vnitrostátní soud, k němuž byl podán návrh na nucený výkon pravomocného rozhodčího nálezu, musí podle vnitrostátních procesních pravidel posoudit i bez návrhu rozpor rozhodčí doložky s vnitrostátními kogentními pravidly, musí rovněž i bez návrhu posoudit zneužívající povahu této doložky s ohledem na článek 6 směrnice 93/13, má-li za tímto účelem k dispozici nezbytné informace o právním a skutkovém stavu.

69. Přestože toto usnesení v odpovědích na otázky, jež byly Soudnímu dvoru položeny, bezpochyby odkazuje na judikaturu, kterou Soudní dvůr až do té doby rozvinul³⁹, nelze vyloučit, že v očích vnitrostátního soudu nemohly povinnosti, které mu tehdy vyvstávaly, vyvolat některé otázky.

33 — Viz zejména rozsudky ze dne 14. března 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 46); ze dne 30. května 2013, Asbeek Brusse a de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, bod 49); ze dne 27. února 2014, Pohotovost (C-470/12, EU:C:2014:101, bod 34); ze dne 30. dubna 2014, Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, bod 34); ze dne 17. července 2014, Sánchez Morcillo a Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, bod 24); ze dne 9. července 2015, Bucura (C-348/14, EU:C:2015:447, nezveřejněno, body 43 a 44), jakož i usnesení ze dne 16. července 2015, Sánchez Morcillo a Abril García (C-539/14, EU:C:2015:508, body 26 až 28).

34 — Zdá se, že od rozsudku ze dne 4. června 2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, bod 32) se Soudní dvůr kromě možnosti, která byla příznána v předchozích věcech, jasně vyslovoval pro „povinnost“ vnitrostátního soudu.

35 — Viz zejména rozsudek ze dne 14. března 2013, Aziz, (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 46 a citovaná judikatura).

36 — Jak jsem zdůraznil ve svém stanovisku ve věci Sánchez Morcillo a Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2110, bod 53), řízení o výkonu rozhodnutí dotčené ve věci v původním řízení v dané věci, jehož předmětem je vymáhání pohledávky, s níž je spojen exekuční titul považovaný za platný, se svojí samotnou povahou značně liší od nalézacího řízení.

37 — Viz zejména rozsudek ze dne 1. října 2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637), pokud jde o zjednodušený notářský výkon rozhodnutí existující v Maďarsku.

38 — Usnesení ze dne 16. listopadu 2010 (C-76/10, EU:C:2010:685, bod 51).

39 — Rozsudky ze dne 27. června 2000, Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (C-240/98 až C-244/98, EU:C:2000:346); ze dne 21. listopadu 2002, Cofidis (C-473/00, EU:C:2002:705); ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675); ze dne 4. června 2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350), a ze dne 6. října 2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615).

70. V tomto ohledu mám za to, že skutečnost, že Soudní dvůr považoval za vhodné rozhodnout věc C-76/10, Pohotovost⁴⁰ usnesením přijatým na základě čl. 104 odst. 3 prvního pododstavce jednacího řádu Soudního dvora ve znění platném ke dni rozhodnému z hlediska skutkových okolností uvedené věci⁴¹, není nijak určující pro závěr, že povinnosti, které jsou ukládány soudu provádějícímu výkon rozhodčího nálezu, vycházejí „jasně a přesně“ z judikatury.

71. Jsem totiž toho názoru, že posouzení, zda měl vnitrostátní soud k dispozici jasné a přesné pravidlo, nesouvisí s volbou Soudního dvora použít pro výklad takového pravidla zjednodušené řízení. Pouhá skutečnost, že mohla být podána žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, vede k předpokladu, že přinejmenším u části vnitrostátních soudů mohlo právní pravidlo vyvolat potíže s výkladem.

72. Jak uvedl generální advokát ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 4. června 2002, Lyckeskog (C-99/00, EU:C:2002:329)⁴², co se týče spojení mezi otázkou důkazu existence přiměřené pochybnosti, která ukládá vnitrostátnímu soudu předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podle judikatury Cilfit a další⁴³, a zněním čl. 104 odst. 3 dřívějšího jednacího řádu Soudního dvora, „v prvním případě je zohledněna, řekněme, kvalita a určitost pochybností, které musí *vnitrostátní soud* mít o otázce práva Společenství, aby rozhodl, zda je předloží či nepředloží Soudnímu dvoru; ve druhém případě se jedná naopak o pochybnosti, které může odpověď na otázku případně vyvolat u *Soudního dvora* a které se týkají výběru postupu, který použije při odpovědi na otázku⁴⁴“.

73. Zadruhé, i za předpokladu, že by zde dotčené právní pravidlo, jež přiznává práva jednotlivcům, bylo považováno za řádně zakotvené v rozhodné době, jsou druhým aspektem, kterým je podle mého názoru vhodné se za účelem určení, zda se jedná skutečně o „zjevné porušení“ právního pravidla, zabývat, všechny okolnosti, které souvisí s projednávanou věcí.

74. Soud je totiž povinen i bez návrhu konstatovat zneužívající povahu klauzule, a případně ji vyloučit, pouze v případě, kdy má k dispozici *všechny relevantní skutkové a právní okolnosti*. Toto zohlednění všech okolností je určující a je důvodem, proč Soudní dvůr přijal výklad obecných kritérií použitých evropským normotvůrcem v článku 3 směrnice 93/13 k definování pojmu zneužívající klauzule a obecně se zdržel vyjádření k použití těchto kritérií na konkrétní klauzuli⁴⁵.

75. Mám za to, že mezi informace o skutkovém stavu, k nimž je třeba přihlížet, patří i aktivita, nebo naopak nečinnost daného spotřebitele. Soudní dvůr totiž zdůraznil, že i když směrnice 93/13 ve sporech týkajících se prodávajícího nebo poskytovatele a spotřebitele ukládá vnitrostátnímu soudu rozhodujícímu takové spory povinnost konat aktivně a nezávisle na samotných smluvních stranách, nemůže dodržování zásady efektivity vést až k tomu, že zcela nahradí úplnou nečinnost dotyčného spotřebitele. Proto skutečnost, že se spotřebitel může dovolávat ochrany ze strany právních předpisů o zneužívajících klauzulích, pouze pokud zahájí soudní řízení, sama o sobě neporušuje zásadu efektivity⁴⁶.

40 — Usnesení ze dne 16. listopadu 2010 (EU:C:2010:685).

41 — Toto ustanovení stanovilo, že pokud lze odpověď na položenou předběžnou otázku jasně vyvodit z judikatury nebo pokud o této odpovědi nelze rozumně pochybovat, může Soudní dvůr kdykoli na návrh soudce zpravodaje a po vyslechnutí generálního advokáta rozhodnout usnesením s odůvodněním.

42 — Stanovisko generálního advokáta Tizzana ve věci Lyckeskog (C-99/00, EU:C:2002:108, bod 74).

43 — Rozsudek ze dne 6. října 1982, Cilfit a další (283/81, EU:C:1982:335).

44 — Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska.

45 — Rozsudek ze dne 1. dubna 2004, Freiburger Kommunalbauten (C-237/02, EU:C:2004:209, body 22 a 23).

46 — Rozsudek ze dne 1. října 2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, bod 62 a citovaná judikatura).

76. Soudní dvůr definoval právě tento posledně uvedený požadavek, tedy ten, který ukládá zohlednit úsilí vynaložené údajně poškozenou osobou, aby způsobenou škodu odvrátila, nebo alespoň zmírnila její rozsah⁴⁷, přičemž tento požadavek má nespornou souvislost s nutností, aby existovalo soudní rozhodnutí vydané soudem rozhodujícím v posledním stupni⁴⁸.

77. Nakonec lze pouze konstatovat, že povinnost posoudit bez návrhu zneužívající charakter smluvních klauzulí na základě směrnice 93/13 existuje pouze v případě, kdy vnitrostátní soud má k dispozici k tomu nezbytné informace o právním a skutkovém stavu.

78. Takové posouzení je vysoce subjektivní a náleží vnitrostátnímu soudu. Aby bylo možné dospět k závěru, že opomenutí soudu posoudit a případně vyloučit zneužívající klauzule obsažené ve smlouvách mezi spotřebiteli a prodávajícími nebo poskytovateli je tak očividné, že může být sankcionováno z hlediska odpovědnosti státu za porušení unijního práva, je třeba přihlídnout k tomu, zda je toto opomenutí omluvitelné.

79. Velmi důležité je rovněž to, zda byl soud, jemuž byla věc předložena, buď samotným spotřebitelem, nebo prostřednictvím jiného informačního kanálu, na tento aspekt upozorněn.

B – Ke čtvrté a páté otázce

80. Jak jsem uvedl již dříve, čtvrtá a pátá otázka se týkají rozsahu případné žádosti o náhradu škody způsobené nečinností soudu a skloubením této žádosti s dalšími prostředky.

81. Podstatou čtvrté otázky předkládajícího soudu je totiž, zda škoda způsobená případným porušením unijního práva ve věci v původním řízení odpovídá výši náhrady požadované M. Tomášovou a zda může být tato částka ztotožněna s vymoženou pohledávkou, která je bezdůvodným obohacením. Podstatou páté otázky předkládajícího soudu je, zda má vydání bezdůvodného obohacení, jako právní prostředek nápravy, přednost před náhradou škody.

82. Mám za to, že otázky předkládajícího soudu se týkají aspektů, které spadají do procesní autonomie členských států.

83. V tomto ohledu je třeba připomenout, že pokud jsou splněny podmínky pro uplatnění odpovědnosti státu, což přísluší určit vnitrostátním soudům, musí stát poskytnout náhradu za důsledky způsobené újmy v souladu s vnitrostátními právními předpisy, ovšem podmínky náhrady škody, jak věcné, tak formální, stanovené vnitrostátními právními předpisy nesmí být méně příznivé než podmínky platné pro podobné nároky vzniklé na základě vnitrostátního práva (zásada rovnocennosti) a nesmí být upraveny tak, aby v praxi znemožňovaly nebo nadměru ztěžovaly získání náhrady škody (zásada efektivity)⁴⁹.

47 — Viz rozsudek ze dne 5. března 1996, Brasserie du pêcheur a Factortame (C-46/93 a C-48/93, EU:C:1996:79, body 84 a 85).

48 — V rozsudku ze dne 24. března 2009, Danske Slagterier (C-445/06, EU:C:2009:178, bod 69), Soudní dvůr v této souvislosti zdůraznil, že „uplatňování vnitrostátní právní úpravy, která stanoví, že jednotlivci nemůže být nahrazena škoda, kterou úmyslně nebo z nedbalosti neodvrátil pomocí právních prostředků, pod podmínkou, že využití tohoto právního prostředku může být na poškozeném spravedlivě požadováno, což posoudí předkládající soud s ohledem na všechny okolnosti věci v původním řízení. Pravděpodobnost, že vnitrostátní soud podá žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podle článku 234 ES, ani skutečnost, že před Soudním dvorem probíhá řízení o žalobě pro nesplnění povinnosti, nemohou být samy o sobě dostatečným důvodem pro závěr, že využití právního prostředku nelze spravedlivě požadovat“.

49 — Viz rozsudky ze dne 19. listopadu 1991, Francovich a další (C-6/90 a C-9/90, EU:C:1991:428, bod 42); ze dne 30. září 2003, Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513, bod 58); ze dne 24. března 2009, Danske Slagterier, (C-445/06, EU:C:2009:178, bod 31); ze dne 25. listopadu 2010, Fuß (C-429/09, EU:C:2010:717, bod 62), jakož i ze dne 9. září 2015, Ferreira da Silva e Brito a další (C-160/14, EU:C:2015:565, bod 50).

84. Z toho vyplývá, že pravidla týkající se vyčíslení škody způsobené porušením unijního práva jsou stanovena vnitrostátním právem každého členského státu, přičemž vnitrostátní právní předpisy ve věci náhrady škod, které stanoví tato pravidla, musí být v souladu se zásadami rovnocennosti a efektivity.

85. Stejně tak skloubení žaloby na náhradu škody údajně způsobené porušením právního pravidla s dalšími dostupnými prostředky podle vnitrostátního práva, zejména s vydáním bezdůvodného obohacení, které by mohly být založeny na vnitrostátním právu, je určeno vnitrostátním právem s výhradou dodržování zásad rovnocennosti a efektivity.

86. Je tedy na vnitrostátním právním řádu každého členského státu, s výhradou dodržování zásad rovnocennosti a efektivity, aby stanovil kritéria umožňující konstatovat a posoudit škodu způsobenou porušením unijního práva.

III – Závěry

87. Navrhují, aby Soudní dvůr odpověděl na otázky, které položil Okresný soud Prešov (Okresní soud v Prešově, Slovensko), takto:

- „1) Členský stát nemůže být odpovědný za opomenutí vnitrostátního soudu, který jednal v rámci řízení o výkonu exekuce na základě rozhodčího nálezů, spočívající v tom, že nevyločil smluvní klauzuli považovanou za zneužívající podle směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách, jestliže povinný v předmetném řízení nevyužil všech řádných právních prostředků dostupných na základě použitelného vnitrostátního práva.
- 2) Aby mohlo být opomenutí soudu rozhodujícího v posledním stupni v rámci řízení o výkonu exekuce, spočívající v neposouzení zneužívajícího charakteru smluvní klauzule podle směrnice 93/13, kvalifikováno jako porušení dostatečně závažné pro založení odpovědnosti státu, musí zohlednit všechny skutkové a právní okolnosti, které má tento soud k dispozici v den rozhodnutí. Takové porušení unijního práva nelze považovat za dostatečně závažné, jestliže má opomenutí vnitrostátního soudu posoudit zneužívající charakter klauzule obsažené ve smlouvě mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem omluvitelnou povahu. Takové opomenutí může být naopak kvalifikováno jako dostatečně závažné, jestliže navzdory informacím, které byly soudu rozhodujícímu v posledním stupni sděleny bez ohledu na to, zda spotřebitelem samotným, nebo jiným způsobem, neposoudil tento soud i bez návrhu zneužívající charakter smluvní klauzule obsažené v takové smlouvě.
- 3) Je na vnitrostátním právním řádu každého členského státu, s výhradou dodržování zásad rovnocennosti a efektivity, aby stanovil kritéria umožňující konstatovat a vyčíslit škodu případně způsobenou porušením unijního práva.